

Tømreruddannelse på NEXT i København er spydspids i den grønne omstilling

Artiklen er skrevet for den danske UNESCO-nationalkommission af journalist Uffe Westerberg

Foto: Aalborg Handelsskole

Rundt om på Danmarks flere end 60 erhvervsgymnasier og erhvervsskoler er en lille revolution i gang, der kan få afgørende betydning for, om regering og folketing kan realisere planen om, at Danmarks klimabelastning i 2030 er reduceret med 70 procent.

En forudsætning for at nå i mål er, at der uddannes titusinder af erhvervsstudenter og faglærte med de bæredygtige kompetencer, og at endnu flere – dem der allerede er på arbejdsmarkedet – bliver efteruddannet. Det påpeger organisationer som Dansk Energi og Dansk Industri.

Politikernes målsætning er, at mindst 30 procent af en årgang vælger en erhvervsuddannelse i 2030. Det kniber bare gevaldigt; i 2020 søgte kun 19,9 procent ind på en erhvervsuddannelse, og andelen er tilmed faldende.

Regering og folketing har her i 2021 fået øjnene op for problemet, men Foreningen Danske Erhvervsskoler og -Gymnasier (DEG) har længe arbejdet på at gøre erhvervsuddannelserne mere attraktive og deres svende og studenter til ambassadører for den grønne omstilling. Et af redskaberne er et partnerskab mellem DEG og UNESCO's danske nationalkommission.

Vicedirektør Nina Olsen, der i DEG's medlemskreds er kendt som en af ildsjælene bag foreningens grønne dagsorden, siger, at en ” praktisk indgang er de faglærtes betydning for en bæredygtig udvikling. Uden faglærte ingen grøn omstilling. Og uden efteruddannelse af dagens ”fossile” faglærte og ufaglærte sikrer man ikke, at de har et bæredygtigt livsgrundlag i fremtiden.”

Konkret har 18 af DEG's medlemsskoler allerede valgt at blive Verdensmålsskoler, som er godkendt af UNESCO, der er FN's organisation for bl.a. uddannelse. Skolerne forpligter sig til at arbejde med FN's 17 verdensmål for bæredygtig udvikling i daglige drift og undervisning.

For os handler det både om et langsigtet samfundssyn, hvor vi ser på helheden, og om det nære: at skaffe elever i fremtiden, siger Nina Olsen. - Der har UNESCO-brandet en positiv effekt. Det er et kvalitetstempel, som signalerer, at dette her ikke bare er en fiks idé, vi har fundet på i foreningen, men er en del af noget meget større.

Budskabet fra DEG til medlemmerne er derfor, at det er verdensmålene, man skal lade sig styre af i undervisningen. De er vigtige både for den konkrete uddannelse og for elevernes almene dannelse.

Vi skal alle have viden og færdigheder for at kunne fremme bæredygtig udvikling og handle som globale medborgere. Det er en opgave for vores skoler at understøtte de unge i, at det nytter at gøre noget, siger Nina Olsen.

NEXT: Bæredygtig uddannelse i praksis

Spørger man i DEG's sekretariat kan chefkonsulent Stine Sund Hald nævne mange skoler, der er i gang med den grønne omstilling. Et godt eksempel, siger hun, er NEXT, som på adskillige adresser i Storkøbenhavn bl.a. tilbyder 40 erhvervsuddannelser, 10 EUX-uddannelser - en kombination af erhvervsuddannelse og gymnasium – samt efteruddannelse inden for 10 fagområder.

NEXT er i 2021 blevet Verdensmålsskole, så hele skolen og alle uddannelser arbejder med de 17 verdensmål. En af pionererne og ildsjælene bag det resultat er faglærer på tømreruddannelsen i Rødovre, David Rangan, som også er bæredygtighedskoordinator og en vigtig brik i projektet ”Træfagene for bæredygtighed”

Tømrerfaget er det, der er længst fremme i omstillingen til bæredygtigt byggeri. Det hænger selvfølgelig sammen med, at træ og tømmer i sig selv er et bæredygtigt materiale. Ofte er det også produceret i skove, der er certificerede med bæredygtighedsmærket FSC.

En anden type certificering, en tømreruddannelse i bæredygtigt byggeri, er det store projekt, David Rangan og hans kolleger på uddannelsen er i gang med at realisere. Efter planen får den første, bæredygtige tømrer sit svendebrev i 2021.

Pilotprojektet hedder ”Lærlinge for bæredygtighed” og er først færdigudviklet i 2024. Det sker i samarbejde med de store spillere i byggebranchen: Dansk træindustri, producenter, arkitekter, ingeniører og det landsdækkende udvalg for tømreruddannelsen.

Foreløbig er der kun to til fire elever på hvert hold à 20 elever, som følger den bæredygtige linje, for antallet skal passe med efterspørgslen, men det seneste halvandet år har alle tømrerlærlinge – i alt godt 1000 - lært om bæredygtigt byggemetoder.

Hvordan er de så anderledes, de bæredygtige tømrersvende? David Rangan forklarer det med et eksempel:

Traditionel undervisning er problemorienteret. Hvad er 2 + 2? Hvordan bygger man en væg? Vi anvender eksempelvis i stedet, for i bæredygtig undervisning er problemerne mere komplekse og eksistentielle. Derfor lærer

vi eleverne, hvordan de bygger bæredygtigt, uden at de i første omgang ved hvorfor, at det er bæredygtigt. Først når de har løst den praktiske del opgaven og erhvervet handlekompetencen, bliver de bedt om reflektere kritisk over, hvilke samfundsmæssige og miljømæssige problemstillinger, eksemplet er en løsning på.

Den refleksion viser dem, at de allerede har kompetencerne til at løse dele af meget store og globale problemstillinger i en lokal sammenhæng. Vi siger "handl lokalt og tænk globalt." Det er der større drivkraft i, har David Rangan erfaret.

På NEXT oplever de, at eleverne tager udfordringen, at de skal være med til at redde verden gennem deres fag, alvorligt, men de reagerer også mere følelsesmæssigt. Det kan give bagslag.

Jeg har oplevet det i en klasse, hvor jeg startede med at vise et billede af hvad, der tilbage af Danmark, når polarisen er smeltet. Halvdelen af eleverne skulle pludselig på toilettet. De kunne ikke relatere sig til problemet; det var for svært, at halvdelen af dem ville komme til at bo under vand, forklarer han.

For lærerne er den nye måde at undervise på også en udfordring.

Vores problem som lærere er, at det er nyt felt. Vi skal udvikle viden og eksempler ud fra den nyeste forskning, som endnu ikke er sivet ned gennem lagene til det praktiske lag. Den bedste måde at gøre det på er via samarbejde med andre lærere, andre fag og andre institutioner, fortæller Rangan og tilføjer: - Vi har erfaret, at bæredygtig udvikling er noget, vi gør sammen.

MR: Verdensmål som ledestjerner

Som mange andre erhvervsskoler var NEXT godt i gang med at tilpasse sig den grønne omstilling, inden man i 2020 satte gang i processen med at blive Verdensmålsskole.

Det med bæredygtighed startede faktisk helt nedefra med undervisere, der oplevede en stigende efterspørgsel fra lærlinge for bæredygtig uddannelse, fortæller David Rangan.

Ifølge ham valgte skolens ledelse med direktør Ole Heinager i spidsen at bliver Verdensmålsskole, fordi UNESCO-stemplet er den bedste branding for NEXT og fordi, alle erfaringer viser, at det tiltrækker andre typer elever og flere elever.

David Rangan oplever, at beslutningen om at blive Verdensmålsskole har gjort det nemmere at kommunikere og arbejde på tværs mellem fag og afdelinger, fordi UNESCO kræver, at skolerne reflekterer over, det de gør, og laver en plan for det.

Det er en stor hjælp, når vi skal lave et identitetsskift og en helt ny form for kommunikation.

UNESCO anbefaler også, at eleverne inddrages for at styrke deres motivation, og at der er fokus på hele skolen, både dens drift og kultur. Pilotprojektet her ifølge David Rangan vist, at anbefalingerne giver resultat.

Byggefagene bliver en afgørende faktor for, om den grønne omstilling i Danmark lykkes. Produktionen af byggematerialer som mursten og beton kræver enorme mængder energi, men David Rangan ser mange muligheder for, at træ kan afløse de traditionelle materialer.

Tømmerfaget er længst fremme, men vi har haft møder med struktørerne, der laver betonelementer. Vores budskab er, at struktører måske skal have et kursus i AMU-regi og lære at se på muligheder for at arbejde med trækonstruktioner der hvor det er gavnligt og giver mening. Men selvfølgelig skal betonen fortsat bruges der, hvor den

er bedst egnet. Det kan være svært for en faglært eller en ejer, der har arbejdet med beton i 30 år. Det er deres identitet, men nogle kan godt se, der er en fremtid i træ, som har meget mindre CO2-forbrug til bærende konstruktioner. Det bliver også billigere, hvilket især hænger sammen med lavere transportomkostninger, siger han.

Også i murerfaget mener han, der er mange ting, man kan gøre som at bruge sten i ubrændt ler indendørs eller at genbruge brændte sten.

Som lærer og tømrer ser han endnu et par fordele: dialogen er med til at udvikle alle faggrupper, og tømreruddannelsen oplever øget tilgang på grund af det med bæredygtigheden.

Vi får elever direkte fra gymnasier. Unge, der vil gøre en forskel, og har fundet ud af, at det kan de gøre med en praktisk uddannelse, som de kan bruge med det samme. Vi får opringninger fra elever på andre skoler, der vil skifte til os. Sågar en fra Sverige. Det har vi aldrig oplevet før, og det særlige er, at det er kvinder. Kvinder er gode til at tænke bæredygtigt, og flere kvindelige elever betyder også, at vi får en kvindelig stemme i byggefagene. Så vi har haft lærere på ligestillingskurser, fordi byggefagene jo har været domineret af mænd og skurvognssnak.

Grøn omstilling kan således føre til mange og måske uforudsete ting. For David Rangan passer det godt ind i det helhedssyn, han har på uddannelse af bæredygtige svende, mandlige som kvindelige.

Vi skal skabe refleksion hos eleverne, og vi skal give dem kompetencer og handlekraft, som de selv oplever, og som kan måles af lærerne. Det er helt essentielt, og Danmark og vores uddannelser er et rigtig godt sted at opnå det.

Fremtidens erhvervsuddannelser er altså godt på vej mod at grønnes, men det sker selvfølgelig, at nye skud kan have svært ved at springe ud.

Vores projekt med certificering har fuld opbakning fra NEXT, og vi har fået en bevilling fra Ungdomsbyen. Vi har også fået stillet 2,4 mio. kr. i udsigt fra en fond, der ellers ikke giver penge til uddannelse, så vi kan frikøbe lærere og have en projektleder, siger David Rangan.

Halvandet år er ikke lang tid, men alligevel er de første erfaringer samlet sammen i en rapport, der både kan bruges af NEXT, af andre erhvervsskoler og af beslutningstagere på undervisningsområdet.

Rapporten peger på, at den bæredygtige undervisning forandrer kulturen på tømreruddannelsen. Den bliver mere rummelig, får en bredere tone og tiltrækker nye målgrupper. Men fører den også til forandring uden for skolens mure? Foreløbig er erfaringerne begrænsede, men udsagn fra lærlinge tyder på det. ”Jeg har talt med min mester, og han tænker at begynde at anvende de bæredygtige byggemetoder, jeg har lært”, siger en lærling i rapporten.

Rapporten nævner andre eksempler på, at nutidens lærlinge kan fungere som ambassadører for fremtidens byggemetoder hos, mestre, bygherrer, producenter, interesseorganisationer og trælasthandler. Børne- og Undervisningsministeriet har vist interesse, og det samme har skoler, virksomheder og institutioner i ind- og udland.

Det haster også. Fra 2023 stilles der nye, skrappe krav til alt nybyggeri i Danmark: det skal være klimavenligt, og miljøbelastningen ved byggeriet skal beregnes. Mere genbrug af byggematerialer og nye, klimavenlige byggematerialer er også på vej. Alt sammen kræver det nye, kompetente medarbejdere, der kan hjælpe virksomheder med at leve op til fremtidens krav om bæredygtighed.

Uden elektrikere til at installere vindmøller og ladestandere til elbiler, handelsuddannede til at udarbejde bæredygtige business cases eller håndværkere til at bygge nyt og klimavenligt og til at klimaoptimere eksisterende bygninger, så kommer den grønne omstilling til at vare længere. Det er en kæmpemæssig udfordring, der kan tage pusten fra de fleste, men ikke erhvervsuddannelserne, der er langt i at styrke bæredygtige kompetencer.

Det grundlæggende problem - at for få vil være håndværkere eller handelsuddannede - er dog ikke løst. Her spiller mange faktorer ind: vaner hos Folkeskolens afgangselever og de lidt ældre unge, adgangskrav, erhvervsskolernes image og praktikpladser er blot nogle af udfordringerne. Fremtiden er måske grøn, men den grønne omstilling kommer ikke af sig selv.